

» Melchisedech¹; » ex eo quod jam nusquam est sacerdotium et sacrificium secundum ordinem Aaron et ubique offertur sub sacerdote Christo, quod protulit Melchisedech, quando benedixit Abraham², quis ambigere permittitur, de quo ista dicantur? Ad hæc itaque manifesta referuntur, quæ paulo obscurius in eodem Psalmo posita sunt, quando recte intelliguntur: quo in nostris jam popularibus Sermonibus fecimus. Sic et in illo ubi humilitatem passionis suæ per prophetiam Christus eloquitur, dicens: « Foderunt manus meas et pedes, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt » et conspexerunt me³. » Quibus utique verbis in cruce corpus significavit extantum, manibus pedibusque confixis et clavorum transverberatione confossis, eoque modo se spectaculum considerantibus et conspicientibus præbuisse. Addens etiam, « Diviserunt sibi vestimenta mea, » et super vestem meam miserunt sortem⁴. » Quæ prophetia quemadmodum impleta sit, evangelica narratur historia⁵. Tunc profecto et alia recte intelliguntur, quæ ibi minus aperte dicta sunt, cum congruunt his, quæ tanta manifestatione claruerunt: præsertim quia et illa quæ non transacta credimus, sed præsentia contuemur, sicut in eodem Psalmo leguntur tanto ante prædicta, ita nunc exhibita jam toto orbe cernuntur. Ibi enim paulo post dicitur: « Commemorabuntur, et convertentur ad Dominum » universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus » universæ patriæ gentium: quoniam Domini est regnum, » et ipse dominabitur gentium⁶. »

¹ Psal. civ, 4. — ² Gen. xiv, 18. — ³ Psal. xxi, 17, 18. — ⁴ Ibid. 19. — ⁵ Matth. xxvii, 35. — ⁶ Psal. xxi, 28, 29.

CAPUT XVIII.

De Psalmo tertio, et de quadragesimo, et de quindécimo, et de sexagesimo-septimo, in quibus mors et resurrectio Domini prophetantur.

I. DE resurrectione quoque ejus, nequaquam Psalmorum oracula tacuerunt. Nam quid est aliud quod in Psalmo tertio ex persona ejus canitur: « Ego dormivi, et somnum » cepi, exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me¹? » An forte quisquam ita desipit, ut credat velut aliquid magnum nobis indicare voluisse Prophetam, quod dormierit et exurrexerit, nisi somnus iste mors esset, et evigilatio resurrectio, quam de Christo sic oportuit prophetari? Nam et in quadragesimo multo manifestius id ostenditur, ubi ex persona ejusdem Mediatoris, more solito, tanquam præterita narrantur, quæ futura prophetabantur; quoniam quæ ventura erant jam in prædestinatione et præsentia Dei velut facta erant, quia certa erant. « Inimici, inquit, » mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, et peribit » nomen ejus? Et si ingrediebatur ut videret, vana locutum est cor ejus, congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, et loquebatur simul in unum. Adversus me » susurrabant omnes inimici mei, adversus me cogitabant » mala mihi. Verbum iniquum disposuerunt adversus me: » Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat²? » Hic certe ita posita sunt verba hæc, ut nihil aliud dixisse intelligatur, quam si diceret: « Numquid qui moritur, non adjiciet ut reviviscat? » Superiora quippe demonstrant mor-

¹ Psal. iii, 6. — ² Id. xi, 6-19.

tem ipsius cogitasse et disposuisse inimicos ejus et hoc actum esse per eum, qui ingrediebatur ut videret, et egrediebatur ut proderet. Cui autem hic non occurrat ex discipulo ejus factus traditor Judas? Quia ergo facturi erant quod moliebantur, id est, occisuri erant eum, ostendens illos vana malitia frustra occisuros resurrecturum, sic adjecit hunc versum, velut si diceret: « Quid agitis vani? quod vestrum scelus erit, meus somnus erit. » Numquid qui » dormit, non adjiciet ut resurgat? » Et tamen eos tam magnum nefas non impune facturos, consequentibus indicat versibus, dicens: « Etenim homo pacis meæ, in quem spe- » ravi, qui edebat panes meos, ampliavit super me calca- » neum¹; » hoc est, conculcavit me. « Tu autem, inquit, » Domine, miserere mei, et resuscita me, et reddam » illis². » Quis hoc jam neget, qui Judæos post passionem resurrectionemque Christi de sedibus suis bellica strage ex excidio funditus eradicatos videt? Occisus enim ab eis resurrexit, et reddidit eis interim temporariam disciplinam, excepto quod non correctis servat, quando vivos et mortuos judicabit. Nam Dominus ipse Jesus istum ipsum traditorem suum per panem porrectum ostendens Apostolis³, hunc etiam versum Psalmi hujus commemoravit, et in se dixit impletum: « Qui edebat panes meos, ampliavit su- » per me calcaneum. » Quod autem ait: « In quem spe- » ravi; » non congruit capiti, sed corpori. Neque enim nesciebat eum ipse Salvator, de quo ante jam dixerat: « Unus ex vobis diabolus est⁴. » Sed solet in se membrorum suorum transferre personam, et sibi tribuere quod esset illorum, quia caput et corpus unus est Christus: unde illud est in Evangelio, « Esurivi, et dedistis mihi » manducare⁵. » Quod exponens ait: « Quando uni ex

¹ Psal. xl, 10. — ² Ibid. ix. — ³ Joan. xiii, 26. — ⁴ Id. vi, 71. — ⁵ Matth. xxv, 35.

» minimis meis fecistis, mihi fecistis¹. » Se itaque dixit sperasse, quod tunc speraverant de Juda Discipuli ejus, quando est connumeratus Apostolis.

II. Judæi autem Christum, quem sperant, moriturum esse non sperant. Ideo quem Lex et Prophetæ annuntia- verunt, nostrum esse non putant; sed nescio quem suum, quem sibi alienum a mortis passione confingunt. Ideo mirabili vanitate atque cæcitate verba, quæ posuimus, non mortem et resurrectionem, sed somnum et evigilationem significasse contendunt. Sed clamat eis etiam Psalmus quintus-decimus: « Propter hoc jocundatum est cor meum, » et exultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet » in spe: quoniam non derelinques animam meam in in- » ferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem². » Quis in ea spe diceret requievisse carnem suam, ut non derelicta anima sua in inferno, sed cito ad eam redeunte revivisceret, ne corrumpetur, sicut cadavera corrumpi solent, nisi qui die tertio resurrexit? Quod utique dicere non possunt de propheta et rege David. Clamat et sexagesimus-septimus Psalmus: « Deus noster Deus salvos fa- » ciendi, et Domini exitus mortis³. » Quid apertius dice- retur? Deus enim salvos faciendi Dominus est Jesus, quod interpretatur Salvator, sive Salutaris. Nam ratio nominis hujus hæc reddita est, quando prius quam ex virgine nas- ceretur dictum est: « Pariet filium, et vocabis nomen ejus » Jesum. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis » eorum⁴. » In quorum peccatorum remissionem quoniam sanguis ejus effusus est, non utique oportuit eum de hac vita exitus alios habere quam mortis. Ideo cum dictum esset: « Deus noster Deus salvos faciendi, » continuo sub- junctum est, « Et domini exitus mortis; » ut ostenderetur moriendo salvos esse facturus. Sed mirando dictum est,

¹ Matth. xxv, 40. — ² Psal. xv, 9, 10. — ³ Id. lxxvii, 21. — ⁴ Matth. i, 21.

« Et Domini : » tanquam diceretur : « Talis est ista vita mortalium, ut nec ipse Dominus aliter ab illa exiret, nisi per mortem. »

CAPUT XIX.

De Psalmo sexagesimo-octavo, in quo Judæorum pertinax infidelitas declaratur.

SED ut Judæi tam manifestis hujus prophetiæ testimoniis, etiam rebus ad effectum tam clarum certumque perductis, omnino non cedant, profecto in eis illud impletur, quod in eo Psalmo, qui hunc sequitur, scriptum est. Cum enim et illic ex persona Christi, quæ ad ejus passionem pertinent, prophetice dicerentur, commemoratum est, quod in Evangelio patuit : « Dederunt in escam meam fel, et in siti mea » potum mihi dederunt acetum¹. » Et velut post tale convivium epulasque sibi hujuscemodi exhibitas mox intulit : « Fiat mensa eorum coram ipsis in muscipulam, et in re- » tributionem, et in scandalum : obscurentur oculi eorum » ne videant, et dorsum eorum semper incurva² : » et cætera, quæ optando sunt dicta, sed optandi specie prophetando prædicta. Quid ergo mirum, si hæc manifesta non vident, quorum oculi sunt obscurenti, ne videant? Quid mirum, si cœlestia non suspiciunt, qui ut in terrena sint proni, dorsum eorum semper incurvum est? His enim verbis translatis a corpore, vitia significantur animorum. Ista de Psalmis, hoc est, de prophetia regis David, satis dicta sint, ut aliquis modus sit. Ignoscant autem qui hæc legunt, et cuncta illa noverunt; et de his, quæ fortasse

¹ Psal. lxxviii, 22. et Matth. xxvii, 34. — ² Ibid. 23, 24.

firmiora me prætermisisse vel intelligunt, vel existimant, non querantur.

CAPUT XX.

De regno ac merito David, et de filio ipsius Salomone, eaque prophetia, quæ ad Christum pertinens invenitur, vel in eis libris qui scriptis ipsius copulantur, vel in eis quos ipsius esse non dubium est.

I. REGNAVIT ergo David in terrena Jerusalem, filius cœlestis Jerusalem, divino multum testimonio prædicatus : quia et delicta ejus tanta pietate superata sunt, per saluberrimam poenitendi humilitatem, ut prorsus inter eos sit, de quibus ipse ait : « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, » et quorum tecta sunt peccata¹. » Post hunc regnavit eidem populo universo Salomon ejus filius, qui, ut supra dictum est, patre suo vivente, coepit regnare². Hic bonis initiis, malos exitus habuit. Quippe secundæ res, quæ sapientium animos fatigant, magis huic obfuerunt, quam profuit ipsa sapientia, etiam nunc et deinceps memorabilis, et tunc longe lateque laudata. Prophetasse etiam ipse reperitur in suis libris, qui tres recepti sunt in auctoritatem canonicam, Proverbia, Ecclesiastes, et Canticum canticorum : Alii vero duo, quorum unus Sapientia, alter Ecclesiasticus dicitur, propter eloquii nonnullam similitudinem, ut Salomonis dicantur, obtinuit consuetudo : non autem esse ipsius, non dubitant doctiores : eos tamen in auctoritatem, maxime occidentalis, antiquitus recepit Ecclesia : quorum in uno, qui appellatur Sapientia Salo-

¹ Psal. xxxi, 1. — ² 3 Reg. 1, 2.

monis, passio Christi apertissime prophetatur. Impii quippe interfectores ejus commemorantur dicentes: « Cir- » cumveniamus justum, quoniam insuavis est nobis, et » contrarius est operibus nostris, et improperat nobis pec- » cata legis, et infamat in nos peccata disciplinæ nostræ. » Promittit scientiam Dei se habere, et filium Dei se no- » minat. Factus est nobis in traductionem cogitationum » nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quo- » niam dissimilis est aliis vita illius, et immutatæ viæ » ejus. Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abs- » tinet se a viis nostris quasi ab immunditiis: præfert no- » vissima justorum, et gloriatur patrem Deum se habere. » Videamus ergo si sermones illius veri sunt, et tentemus » quæ ventura sunt illi, et sciemus quæ erunt novissima » ejus. Si enim justus est filius Dei, suscipiet illum, et » liberabit eum de manu contrariorum. Contumelia et » tormento interrogemus illum, ut sciamus reverentiam » illius, et probemus patientiam ipsius. Morte turpissima » condemnemus illum: erit enim ei respectus ex sermo- » nibus illius. Hæc cogitaverunt, et erraverunt: excæcavit » enim illos malitia ipsorum¹. » In Ecclesiastico autem fides gentium futura prædicatur isto modo: « Miserere nostri, » dominator Deus omnium, et immitte timorem tuum » super omnes gentes: extolle manum tuam super gentes » alias, et videant potentiam tuam. Sicut coram illis » sanctificatus es in nobis, ita coram nobis magnificeris in » illis, et agnoscant te secundum quod et nos agnovimus » te, quia non est Deus præter te, Domine². » Hanc op- » tandi et precandi specie prophetiam per Jesum Christum videmus impletam. Sed adversus contradictores non tanta firmitate proferuntur, quæ scripta non sunt in canone Judæorum.

¹ Sap. 11, 12-21. — ² Eccli. xxxvi, 1-15.

II. In tribus vero illis, quos Salomonis esse constat, et Judæi canonicos habent, ut ostendatur ad Christum et Ecclesiam pertinere quod in eis ejusmodi reperitur, operosa disputatio necessaria est, quæ nos ultra quam oportet, si nunc adhibetur, extendit. Tamen quod in Proverbiis legitur, viros impios dicere: « Abscondamus in terra virum » justum injuste, absorbeamus vero eum tanquam infer- » nus viventem, et auferamus ejus memoriam de terra, » possessionem ejus pretiosam apprehendamus¹, » non ita obscurum est, ut de Christo et possessione ejus Ecclesia sine laboriosa expositione non possit intelligi. Tale quippe aliquid etiam Dominus ipse Jesus per evangelicam parabolam ostendit dixisse malos colonos: « Hic est hæres, ve- » nite, occidamus eum, et nostra erit hæreditas². » Itemque illud in eodem libro, quod jam ante perstrinximus, cum ageremus de sterili, quæ peperit septem, non nisi de Christo et Ecclesia mox ut fuerit pronuntiatum consuevit intelligi ab eis, qui Christum Sapientiam Dei esse noverunt. « Sa- » pientia ædificavit sibi domum, et suffulsit columnas sep- » tem; immolavit suas victimas; miscuit in cratere vinum » suum, et paravit mensam suam. Misit servos suos con- » vocans cum excellenti prædicatione ad craterem, dicens: » Quis est insipiens? Divertat ad me. Et inopibus sensu » dixit: Venite, manducate de meis panibus, et bibite » vinum quod miscui vobis³. » Hic certe agnoscimus Dei Sapientiam; hoc est, Verbum Patri coæternum, in utero virginali domum sibi ædificasse corpus humanum, et huic, tanquam capiti membra, Ecclesiam subjunxisse, Martyrum victimas immolasse, mensam in vino et panibus præparasse, ubi apparet etiam sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, insipientes et inopes sensu vocasse, quia, sicut dicit Apostolus: « Infirma hujus mundi elegit, ut

¹ Prov. 1, 11, 13. — ² Matth. xxi, 38. — ³ Prov. ix, 1-5.

« confunderet fortia¹. » Quibus tamen infirmis quod sequitur dicit : « Derelinquite insipientiam, ut vivatis; et » quærите prudentiam, ut habeatis vitam². » Participem autem fieri mensæ illius, ipsum est incipere habere vitam. Nam et in alio libro, qui vocatur Ecclesiastes, ubi ait : « Non est bonum homini, nisi quod manducabit et bibet³, » quid credibilius dicere intelligitur, quam quod ad participationem mensæ hujus pertinet, quam sacerdos ipse Mediator Testamenti Novi exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore et sanguine suo? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificiis Veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri : propter quod etiam vocem illam in Psalmo tricesimo et nono ejusdem Mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus : « Sacrificium » et oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi⁴. Quia pro illis omnibus sacrificiis et oblationibus corpus ejus offertur, et participantibus ministratur. Nam istum Ecclesiastem in hac sententiâ manducandi et bibendi, quam sæperepetit, plurimumque commendat, non sapere carnalis epulas voluptatis, satis illud ostendit, ubi ait : Melius est « ire in domum luctus, quam ire in domum potus⁵. » Et paulo post, « Cor, inquit, sapientium in domo luctus, et cor » insipientium in domo epularum⁶. » Sed illud magis commemorandum existimo de hoc libro, quod pertinet ad Civitates duas, unam diaboli, alteram Christi, et earum reges diabolum et Christum : « Væ tibi, terra, inquit, cujus rex adolescens, et principes tui mane comedunt. Beata tu, terra, » cujus rex tuus filius ingenuorum, et principes tui in tempore comedunt, in fortitudine, et non in confusione⁷. » Adolescentem dixit diabolum, propter stultitiam, et superbiam, et temeritatem, et petulantiam, cæteraque vitia, quæ

¹ Cor. I, 27. — ² Prov. IX, 6. — ³ Eccl. VII, 15. — ⁴ Psal. XXXIX, 7. — ⁵ Eccl. VII, 3. — ⁶ Ibid. 5. — ⁷ Eccl. X, 16, 17.

huic ætati assolent abundare : Christum autem filium ingenuorum, sanctorum scilicet Patriarcharum, pertinentium ad liberam Civitatem, ex quibus est in carne progenitus. Principes illius Civitatis mane manducantes, id est, ante horam congruam; quia non expectant opportunam, quæ vera est, in futuro sæculo felicitatem, festinanter beari hujus sæculi celebritate cupientes. Principes autem Civitatis Christi tempus non fallacis beatitudinis patienter expectant. Hoc ait : « In fortitudine, et non in confusione : » quia non eos fallit spes, de qua dicit Apostolus : « Spes autem non confundit¹. » Dicit et Psalmus : « Etenim qui » te expectant, non confundentur². » Jamvero Canticum canticorum spiritalis quædam sanctarum est voluptas mentium, in conjugio illius Regis et Reginae Civitatis, quod est Christus et Ecclesia. Sed hæc voluptas allegoricis tegminibus involuta est, ut desideretur ardentius, nudeturque jocundius, et appareat sponsus, cui dicitur in eodem Cantico : « Æquitas dilexit te³; » et sponsa quæ ibi audit, « Charitas in deliciis tuis⁴. » Tacita multa transimus, cura hujus Operis terminandi.

CAPUT XXI.

De regibus post Salomonem sive in Juda, sive in Israël.

CÆTERI post Salomonem reges Hebræorum vix inveniuntur per aliqua ænigmata dictorum suorum rerumve gestarum, quod ad Christum et Ecclesiam pertineat, prophetasse, sive in Juda, sive in Israël. Sic enim appellatæ

¹ Rom. V, 5. — ² Psal. XXIV, 3. — ³ Cant. I, 3. — ⁴ Id. VII, 6.

sunt illius populi partes, ex quo propter Salomonis offensam tempore filii ejus Roboam, qui patri successit in regnum, Deo vindicante divisus est. Proinde tribus decem, quas accepit Hieroboam servus Salomonis, rex eis in Samaria constitutus¹, proprie vocabantur Israël, quamvis hoc universi populi illius nomen esset. Duabus vero tribubus, Judæ scilicet et Benjamin, quæ propter David, ne penitus regnum stirpis ejus fuisset eradicatum, remanserant subjacentes civitati Jerusalem, Judæ nomen fuit: quia ipsa erat tribus unde David. Benjamin vero tribus altera ad idem regnum, sicut dixi, pertinens, erat unde fuit Saül rex ante David. Sed simul istæ duæ tribus, ut dictum est, Juda vocabantur; et hoc nomine discernabantur ab Israël, quod appellabantur proprie decem tribus habentes suum regem. Nam tribus Levi, quoniam sacerdotalis fuit, Dei, non regum servitio mancipata, tertia-decima numerabatur. Joseph quippe unus ex duodecim filiis Israël, non unam, sicut cæteri singulas, sed duas tribus fecit, Ephraem et Manassen. Verumtamen etiam tribus Levi ad regnum jerosolymitanum pertinebat magis, ubi erat Dei templum, cui serviebat. Diviso igitur populo, primus regnavit in Jerusalem Roboam, rex Juda, filius Salomonis, et in Samaria Hieroboam, rex Israël, servus Salomonis. Et cum voluisset Roboam tanquam tyrannidem divisæ illius partis bello persequi, prohibitus est populus pugnare cum fratribus suis, dicente Deo per Prophetam se hoc fecisse. Unde apparuit nullum in ea re, vel regis Israël, vel populi fuisse peccatum, sed voluntatem Dei vindicantis impletam. Qua cognita, pars utraque inter se pacata conquievit: non enim religionis, sed regni fuerat facta divisio.

¹ 3 Reg. xi.

CAPUT XXII.

De Hieroboam, qui impietate idololatriæ subditum sibi populum profanavit, in quo tamen non destitit Deus et Prophetas inspirare, et multos ad idololatriæ crimine custodire.

VERUM rex Israël Hieroboam mente perversa non credens Deo, quem veracem promisso sibi regno datoque probaverat, timuit ne veniendo ad templum Dei, quod erat in Jerusalem, quod secundum divinam legem sacrificandi causa universæ illi genti veniendum fuit, seduceretur ab eo populus, et stirpi David tanquam regio semini redderetur; et instituit idololatriam in regno suo, et populum Dei secum simulacrorum cultu obstrictum nefanda impietate decepit. Nec tamen omni modo cessavit Deus non solum illum regem, verumetiam successores ejus et impietatis imitatores, populumque ipsum, arguere per Prophetas. Nam ibi extiterunt et magni illi insignesque Prophetæ, qui etiam mirabilia multa fecerunt, Elias et Elisæus discipulus ejus. Etiam ibi dicenti Eliæ: « Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quærunt animam meam¹: » responsum est illic esse septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

¹ 3 Reg. xxi, 10.

CAPUT XXIII.

De vario utriusque regni Hebræorum statu, donec ambo populi in captivitatem diverso tempore ducerentur, revocato postea Juda in regnum suum, quod novissime in Romanorum transiit potestatem.

ITEMQUE in regno Juda pertinente ad Jerusalem, etiam succedentium regum temporibus non defuerunt Prophetæ : sicut Deo placebat eos mittere, vel ad prænuntiandum quod opus erat, vel ad corripienda peccata, præcipiendamque justitiam. Nam et illic, etsi longè minus quam in Israël, tamen extiterunt reges, qui suis impietatibus Deum graviter offenderent, et moderatis flagellis cum populo simili plecterentur. Piorum sanè regum merita ibi non parva laudantur. In Israël autem reges alios magis, alios minus, omnes tamen reprobos legimus. Utraque igitur pars, sicut jubebat divina Providentia, vel sinebat, variis et erigebatur prosperitatibus, et adversitatibus premebatur ; et sic affligebatur, non solum externis, verumetiam inter se civilibus bellis, ut certis existentibus causis, misericordia Dei vel ira patesceret ; donec ejus indignatione crescente, universa gens illa a Chaldæis debellantibus, non solum subverteretur in sedibus suis, sed etiam ex maxima sui parte transferretur in terras Assyriorum, prius illa pars, quæ vocabatur Israël in tribubus decem ; postea vero etiam Judas, eversa Jerusalem et templo illo nobilissimo : in quibus terris per annos septuaginta captivum egit otium. Post quos inde dimissa,

templum, quod eversum fuerat, instauravit : et quamvis plurimi ejus in alienigenarum degerent terris, non habuit tamen deinceps duas regni partes, et duos diversos in singulis partibus reges : sed in Jerusalem princeps eorum unus erat ; atque ad Dei templum, quod ibi erat, omnes undique, ubicumque essent, et undecumque possent, per certa tempora veniebant. Sed nec tunc eis hostes ex aliis gentibus expugnatoresque defuerunt : nam etiam Romanorum jam tributarios eos Christus invenit.

CAPUT XXIV.

De Prophetis, qui vel apud Judæos postremi fuerunt, vel quos circa tempus nativitatis Christi evangelica prodit Historia.

Toro autem illo tempore, ex quo redierunt de Babylonia, post Malachiam, Aggæum et Zachariam, qui tunc prophetaverunt, et Esdram, non habuerunt Prophetas usque ad Salvatoris adventum, nisi alium Zachariam patrem Joannis, et Elisabeth ejus uxorem, Christi nativitate jam proxima ; et eo jam nato, Simeonem senem, et Annam viduam jamque grandævam, et ipsum Joannem novissimum : qui juvenis, jam juvenem Christum, non quidem futurum prædixit, sed tamen incognitum prophetica cognitione monstravit : propter quod ipse Dominus ait : « Lex et Prophetæ usque ad Joannem¹. » Sed istorum quinque prophetatio ex Evangelio nobis nota est : ubi et ipsa Virgo mater Domini ante Joannem prophetasse invenitur. Sed hanc istorum prophetiam Judæi reprobi non

¹ Matth. xxi, 13.

accipiunt : acceperunt autem, qui ex eis innumerabiles Evangelio crediderunt. Tunc enim vere Israël divisus est in duo, divisione illa, quæ per Samuëlem prophetam Saüli regi est immutabilis prænuntiata. Malachiam vero, Aggæum, Zachariam, et Esdram, etiam Judæi reprobi in auctoritatem canonicam receptos novissimos habent. Sunt enim et scripta eorum, sicut aliorum, qui in magna multitudine Prophetarum perpauca ea scripserunt, quæ auctoritatem canonis obtinerent. De quorum prædictis, quæ ad Christum Ecclesiamque ejus pertinent, nonnulla mihi in hoc Opere video esse ponenda : quod commodius fiet, adjuvante Domino, sequenti libro ; ne hunc tam prolixum ulterius oneremus.

LIBER XVIII¹.

DICIT DE TERRENE CIVITATIS A TEMPORE ABRAHAM AD MUNDI FINEM PROCURSU CUM IPSA CIVITATE COELESTI : ET ATTINGIT ORACULA DE CHRISTO, TUM SIBYLARUM, TUM MAXIME SACRORUM Vatum, QUI AB REGNI ROMANORUM EXORDIO SCRIPSERUNT.

CAPUT I.

De his quæ usque ad tempora Salvatoris decem et septem voluminibus disputata sunt.

DE Civitatum duarum¹, quarum Dei una, sæculi hujus est altera, in qua nunc est, quantum ad hominum genus pertinet, etiam ista peregrina, exortu et procursu, et debitis finibus, me scripturum esse promisi : cum prius inimicos Civitatis Dei, qui conditori ejus Christo deos suos præferunt, et livore sibi perniciosissimo atrociter invident Christianis, quantum me adjuvaret ejus gratia, refellissem, quod voluminibus decem prioribus feci. De hac vero mea, quam modo commemoravi, tripertita promissione, decimum sequentibus quatuor libris ambarum est digestus exortus. Deinde procursum ab homine primo usque diluvium libro uno, qui est hujus Operis quintus-decimus : atque inde usque ad Abraham rursus ambæ, sicut in temporibus, ita et in nostris litteris cucurrerunt. Sed a patre Abraham usque ad Regum tempus Israëlitarum, ubi sextum-decimum volumen absolvimus, et inde

¹ Scriptus circiter an. 426. Vide infra cap. 54. — ² Vide D. Guillon. tom. xxi, pag. 270-276.